

معماری فضای کتابخانه‌های عمومی (از نظر بهداشت روانی)

شهناز جاودانی و دکتر محمدرضا وصفی

ویراست

حمید محسنی

جاودانی، شهناز، ۱۳۴۵ -

معماری فضای کتابخانه‌های عمومی (از نظر روانی)

شهناز جاودانی و محمدرضا وصفی

تهران: نشر کتابدار، ۱۴۰۰

۱۸۲ ص. (مجموعه کتابدار: ۴۲۸)

شابک: ۳-۲۵۵-۲۴۱-۶۰۰-۹۷۸

۱. کتابخانه‌های عمومی - معماری ۷. معماری کتابخانه‌ها

الف. وصفی، محمدرضا، ۱۳۴۳ -

رده کنگره: ۲۱۳۹۹ ک ۹ ف ۳۵ / ۲۶۹۹

رده دیویی: ۰۲۵/۳۱۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۷۹۴۲۸

کتابدار

www.ketabdar.org
mohseni@ketabdar.org

معماری فضای کتابخانه‌های عمومی (از نظر روانی)

شهناز جاودانی و دکتر محمدرضا وصفی

ویراست: حمید محسنی

چاپ اول، ۱۴۰۰، مجموعه کتابدار، ۴۲۸، پند، ۳

طرح جلد: محمدرضا خشک‌دامن

شمارگان: ۵۰۰ نسخه، ۶۰ هزار تومان

۶۶۴۱۵۵۶۱ و ۶۶۴۱۵۵۶۴

۰۹۱۲۱۸۸۳۵۸۱

فهرست مطالب

۹.....	سخن پند (گروه پشتیبان نشر دانش)
۱۱.....	پیش گفتار
	فصل اول
۱۹.....	معماری و فضای کتابخانه‌های عمومی
۱۹.....	مختصری درباره پیدایش کتابخانه‌های عمومی از منظر معماری
۲۱.....	پیدایش کتابخانه‌های عمومی در ایران
۲۳.....	قانون تأسیس و چگونگی اداره کتابخانه‌های عمومی در ایران
۲۴.....	چستی معماری در کتابخانه‌های عمومی
۲۵.....	کارکرد اجتماعی کتابخانه‌های عمومی: فضایی در کنار کار و خانه
۲۷.....	نقش کتابخانه‌های عمومی در حفاظت و انتقال اطلاعات و اندیشه‌ها
۳۰.....	نقش فضا و معماری در تامین نیازهای روان‌شناختی محیطی کاربران
	فصل دوم
۳۵.....	مفهوم محیط، فضا و نقش آن‌ها در تامین نیاز روانی کاربران
۳۸.....	تأثیر محیط بر رفتار انسان
۳۹.....	قابلیت‌های محیطی و نقش آن در پیکره‌بندی فضاهای کتابخانه‌های عمومی
۴۲.....	قابلیت انرژی محیطی در ایجاد حس مکان و آرامش
۴۴.....	راه‌حل‌هایی برای غلبه بر تنش‌های محیطی
۴۵.....	مفهوم فضا در معماری
۴۶.....	فضا و نقش آن در شکل‌گیری الگوهای رفتاری
۴۷.....	دسته‌بندی ماهیت فضای کتابخانه
۴۷.....	وجه فیزیکی کتابخانه
۴۸.....	وجه عملکردی کتابخانه

- ویژگی و قابلیت اجتماعی فضای کتابخانه ۴۹
 ویژگی پاسخگویی فضای کتابخانه ۵۰

فصل سوم

- مفهوم بهداشت روانی از منظر معماری ۵۳
 مفهوم بهداشت روانی ۵۳
 بهداشت روانی در ایران و جهان ۵۵
 نقش معماری در بهداشت روانی ۵۶
 پرسشنامه سلامت عمومی برای سنجش بهداشت روانی کاربران کتابخانه‌ها ۵۸
 نقش عوامل تنش‌زای محیطی در معماری فضاهای زیستی ۵۹
 شخصیت محیطی و شناخت کلیت فضای کتابخانه‌های عمومی ۶۰

فصل چهارم

- معماری فضای بیرونی کتابخانه‌های عمومی ۶۵
 عناصر و ویژگی‌های کلیدی در معماری فضای بیرونی ۶۵
 موقعیت مکانی و دسترسی راحت کاربر به کتابخانه ۶۷
 فضاها و ساختمان‌های همسایه یا مجاور کتابخانه ۶۹
 جذابیت فرم/ شکل و نمای بیرونی ساختمان کتابخانه ۷۱
 حسن مکان و شخصی‌سازی یا مکان من ۷۳
 تفسیر بصری کاربر از نمای ساختمان کتابخانه (وضوح نما) ۷۵
 وضوح یا پیدایی فضای ورودی ساختمان کتابخانه ۷۹
 نفوذپذیری/ دعوت‌کنندگی/ یا جذابیت کتابخانه ۸۱
 هارمونی/ هماهنگی و توازن ۸۳
 توجه به رفاه توان‌جویان ۸۵
 تجهیزات رفاهی و بازی کودکان ۸۷
 محل نشستن در فضای باز و بیرون کتابخانه ۹۰
 کافی‌شاپ یا محلی برای نوشیدن و آرامش ۹۳
 چشم‌انداز و فضای سبز کتابخانه ۹۵

فصل پنجم

- معماری فضای داخلی کتابخانه‌های عمومی ۹۹
 مولفه‌های طراحی و معماری فضاهای داخلی ۹۹

۱۰۰.....	اجزای فیزیکی فضای داخلی
۱۰۱.....	ورودی کتابخانه
۱۰۲.....	سرسرا و لابی کتابخانه
۱۰۵.....	ابعاد و ارتفاع سقف فضاهای مختلف کتابخانه
۱۰۷.....	در و پنجره
۱۱۰.....	نور و روشنایی در کتابخانه
۱۱۱.....	نور روز (طبیعی)
۱۱۴.....	توجه به نور روز (طبیعی) در فضای کتابخانه
۱۱۵.....	تاثیر نور روز (طبیعی) بر رفتار و کارایی کاربر
۱۱۶.....	نور مصنوعی
۱۱۷.....	نور مصنوعی و روشنایی کارآمد
۱۱۹.....	لامپ‌های معمولی
۱۲۰.....	لامپ‌های LED
۱۲۰.....	طراحی اکوستیکی (تنظیم سر و صدا)
۱۲۲.....	کف پوش
۱۲۳.....	انتخاب و چیدمان میلمان
۱۲۶.....	مقیاس انسانی در ترکیب و آرایش فضاهای داخلی
۱۳۰.....	مفهوم راحتی و آسایش در فضا
۱۳۲.....	رنگ فضاها و تجهیزات
۱۳۶.....	سیستم گرمایش و سرمایش
۱۳۹.....	تهویه هوا
۱۴۳.....	سیستم آبخوری و آب آشامیدنی کتابخانه
۱۴۴.....	رطوبت
۱۴۶.....	ایمنی و امنیت کتابخانه (ایمنی در برابر آتش‌سوزی، زلزله، آب، سرقت)

فصل ششم

۱۴۹.....	ملاحظات و استانداردهای معماری و طراحی ساختمان کتابخانه‌های عمومی
۱۵۰.....	فضاهای اصلی ساختمان کتابخانه
۱۵۱.....	ریزفضاها یا فضاهای فرعی
۱۵۱.....	فضاهای ارتباطی ساختمان کتابخانه‌های عمومی
۱۵۳.....	استاندارد سرانه فضا برای ذخیره منابع کتابی

- استاندارد فضاهای رفاهی خدماتی ۱۵۵
- استاندارد فضاهای خدمات فنی کتابخانه (مساحت فضاهای اداری) ۱۵۷
- استاندارد فضا برای توان‌جویان ۱۵۸
- استاندارد فضاهای کتابخانه برای کودکان و نوجوانان ۱۵۹
- استاندارد خدمات کتابخانه به افراد توان‌جو ۱۵۹
- استاندارد خدمات کتابخانه برای کم‌سالان (کودکان و نوجوانان) ۱۶۰
- ضوابط تجهیزات برای توان‌جویان ۱۶۳
- ضوابط تجهیزات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان ۱۶۳
- محاسبه روشنایی و استاندارد نور مصنوعی در کتابخانه‌ها ۱۶۴
- روش محاسبه وات در هر فوت‌مربع ۱۶۵
- استاندارد نور تولید شده در فضاهای مختلف کتابخانه بر اساس واحد لومن ۱۶۷
- کتابخانه لاتران رم ۱۶۸
- کتابخانه تاما در توکیو ژاپن ۱۷۰
- منابع ۱۷۳

پیش گفتار

ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های عمومی را از جنبه‌های متعدد می‌توان مطالعه و بررسی کرد. کتاب‌های زیادی هم در این زمینه وجود دارد. آثاری نیز به زبان فارسی دربارهٔ ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌ها تالیف یا ترجمه شده‌اند. در برخی از آنها به مسائل کتابخانه‌های عمومی نیز اشارهٔ مختصری شده است. اما دربارهٔ جنبه‌های اجتماعی، و بهداشت و سلامت جسمی و روانی فضا و ساختمان کتابخانه‌های عمومی منابع زیادی شاید منتشر نشده باشد. حداقل چنین اثری را نویسندگان به زبان فارسی در ایران ندیده‌اند. با این حال دربارهٔ جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی، و نه فنی ساختمان‌ها و فضاهای عمومی یا دولتی و حتی دربارهٔ ساختمان‌ها و فضاهای خصوصی از منظر بیرونی و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی، کتاب‌ها و مقاله‌های بسیاری به زبان فارسی ترجمه یا تالیف شده است که فهرست برخی از آنها را در منابع پایان همین کتاب ملاحظه خواهید کرد. حساسیت عمومی و اجتماعی نیز در این زمینه وجود دارد. زیرا آحاد جامعه انتظار دارد میراث فرهنگی از در فضاهای فرهنگی، هنری، اجتماعی، بهداشتی، و غیره، و شاید در یک کلام، در زیست فردی و اجتماعی انعکاس یابد. حتی در این زمینه خاص دوست دارد از تجربه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اجتماعی دیگر فرهنگ‌ها و جوامع نیز با رعایت نیازهای بومی و ملی استفاده کند. با چنین نگاهی کتابخانه‌های عمومی نه فقط دارای کارکردی اجتماعی در حوزهٔ دسترسی به اطلاعات، دانش، فرهنگ، آموزش، تفریح، سرگرمی، و سایر اهداف و وظایفی است که جزو وظایف ذاتی این بخش از کتابخانه‌هاست بلکه شاید از آن مهم‌تر نمادی فرهنگی، اجتماعی و عصارهٔ برخی از دستاوردهای فرهنگی یک قوم، فرهنگ، ملت در بافت‌های متفاوت اجتماعی باشد. چنین نگاهی به کتابخانه‌های عمومی و همهٔ فضاهای عمومی نشانهٔ راهبردهای یک شهر، کشور، فرهنگ و ملت برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نیز می‌باشد. یک ملت برای نشان دادن مسیر و راهبرد خود برای توسعهٔ فردی و اجتماعی، به طور ویژه از این فضاها و کارکرد فرهنگی و اجتماعی آن به صورت نمادین و با تمام وجود بهره می‌گیرد. حتی

تمام تلاش خود را به خرج می‌دهد تا آن را به رخ دیگران بکشد و افراد و نهادهای اجتماعی را تهییج کند تا در این زمینه خاص از چیزی فروگذار نکنند. کوتاهی در این زمینه نشانه بی‌خردی و درک و فهم نادرست از رشد و توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است. بخصوص در این زمینه که پای کتاب و مطالعه و اطلاعات و دانش و آموزش و فرهنگ و یکی از مهم‌ترین نمادهای آن یعنی کتابخانه وسط است. جایگاه کتابخانه عمومی در این زمینه کم‌نظیر است و همه کشورهای پیشرفته آن را از ابعاد گوناگون نمادسازی می‌کنند. کتاب‌های خوب زیادی هم در زمینه ساختمان و معماری انواع کتابخانه‌ها به عنوان یک نماد فرهنگی منتشر شده است.

البته وقتی از کتابخانه‌های عمومی صحبت می‌شود، بیش از هر چیز به کارکردهای اطلاعاتی، دانشی، محتوایی، آموزشی، فرهنگی، و امثال آن تاکید می‌شود. حتا تاکید بر معماری، ساختمان، فضای درونی و بیرونی آن نیز حاوی همین پیامی است که از سنخ دانش و فرهنگ و اهمیت آن در همه ابعاد زیستی است. به عبارت دیگر، باید تجسم علم و دانش و فرهنگ در سطح محلی، ملی و حتا جهانی، و نشانه راهبردهای مدیریت شهری و ملی باشد. برای آشنا کردن ذهن‌ها به چنین راهبردهای ملی و فرهنگی به ساختمان‌هایی چون برج آزادی و برج میلاد اشاره می‌شود. چنین طرح‌هایی نشان قدرت علمی و فرهنگی یک ملت است و آن را با جان و دل و با استفاده از تمام توان ملی و حتا جهانی نمادسازی می‌کنند. حتا در درون همین فضاها با میلیارد‌ها هزینه نیز عمداً و عمدتاً فعالیت فرهنگی می‌شود تا تجاری. کتاب و کتابخانه‌های عمومی در این میان وجهه دیگری دارد؛ مردمی‌تر است؛ نمادین‌تر است؛ و حتا برای کسب وجهه سایر نمادهای فرهنگی نیز به درون آنها کوچانده می‌شود؛ از برج میلاد و آزادی، و هر ساختمان و مجتمع بزرگ دیگر تا پارک، فضای سبز، سینما، مدرسه، دانشگاه، و غیره و غیره. در این زمینه خاص هیچ نهاد و کشوری حساب پول و منافع معمول تجاری را نباید بکند، که اگر کرد بی‌خردی است و بی‌توجهی به پشتوانه‌های ملی، فرهنگی و علوم و فنون و دانش نهفته در آنها طی قرن‌ها و هزاره‌ها. دانشی مجسم (جسمانی‌شده) که یک سوی آن در نمادهای فرهنگی و فیزیکی مرتبط با آن است و سوی دیگرش در ذهن و جسم و روان انسان‌ها. و به همین دلیل است که اگر این سازه‌های فیزیکی و ذهن هدایت‌گر آنها ناساز باشد، روح آدم و جامعه را می‌خراشد؛ و برعکس آن نیز زیبا، نشاط‌آور، نوازش‌گر، حامی، باقی، انگیزه‌بخش و تحرک‌آفرین خواهد بود. و همه اینها حتا تا ناخودآگاه آدم و جامعه نیز رسوخ کرده است. آسان است که بفهمیم بسیاری از خوشی‌ها و ناخوشی‌های روزمره نیز به همین

سازه‌ها، و از هر نوعی وابسته است که اغلب تاثیر بسیاری از آنها ناخودآگاه است؛ یعنی آگاهی جاری نسبت به آنها نداریم. اغلب زمانی به خود می‌آییم که خوشی و ناخوشی، سفره گسترده است. به همین دلیل است که در طراحی فضاها و سازه‌های فرهنگی و دولتی و حتا نمای بیرونی هر سازه‌ای و هر محیطی نهادهای شهری و دولتی مداخله قانونی می‌کنند تا تاثیر آنها مثبت و انرژی‌بخش باشد و همیشه در همه جا آگاهانه و ناآگاهانه حاضر.

توجه به ساختمان، معماری و فضای کتابخانه‌های عمومی از منظر روانی در این اثر نیز آگاهانه و ناآگاهانه بر مدار فوق بوده است. به جرات می‌توان گفت چیزی به اندازه کتاب و کتابخانه‌های عمومی (از کودکان تا بزرگسالان) توان انعکاس فرهنگ گذشته و چشم‌انداز آینده یک ملت را ندارد؛ هم از نظر گستردگی و هم کارکردهای گوناگون زیستی (از فرهنگی تا سایر جنبه‌های اجتماعی و غیره).

ساختمان و معماری کتابخانه‌های عمومی باید بتواند احساسات، عواطف و انگیزه‌های روانی کاربران، استفاده‌کنندگان و حتا رهگذران را از جنبه‌های مختلفی که در عبارات فوق به آنها اشاره شده است، تحریک کند و به جنبش درآورد. معماری فضاهای عمومی از جمله، کتابخانه‌های عمومی آنگاه معنا دارد که پدیده‌ها بر مدار حس تعلق در این فضاها بچرخند و فضای آن‌ها برای افراد استفاده‌کننده مورد احترام باشند.

از جمله اهداف مهم نویسنده این بوده است که مدیران شهری و دولتی، نهادهای فرهنگی، کتابداران، استادان، پژوهش‌گران، مدیران طراحی و توسعه کتابخانه‌های عمومی، و نیز دانشجویان کتابداری و معماری را با ساختمان و معماری کتابخانه‌های عمومی از منظر بهداشت روانی و اجتماعی آشنا سازد.

منظورمان از معماری فضای کتابخانه‌های عمومی نیز لوکس بودن یا تجمل‌گرایی این فضاها نیست، بلکه توجه به الزامات و کارکردهای اجتماعی آنهاست تا هم محیط برای حضور و استفاده کاربران و کارکنان جذاب و دعوت‌کننده باشد و هم به سایر شاخص‌های مهم فرهنگی و اجتماعی توجه شده باشد.

ناسازی و ناهم‌آویی کتابخانه‌های عمومی با اهداف و شاخص‌ها، و مغفول ماندن روان‌شناسی محیطی در متون مرتبط با ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌ها سبب شد تا نویسندگان مصمم‌تر به این موضوع بپردازد.

ابتدا با دیدی کلی موضوع معماری و ساختمان کتابخانه‌های عمومی دنبال شد، اما مطالعه آثار گوناگون و برجسته‌ای چون "معماری و راز جاودانگی" از الکساندر

کریستوفر، معمار و روان‌شناس محیطی، "معماری شادمانی" از آلن دوباتن، "زبان فضا" از بریان لاسون و "معماری آرکی‌تایی" از پروفیسور محمود گلابچی و همکاران، حسی را در من گشود که بیشتر و دقیق‌تر به ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌ها بنگرم. هرچه بیشتر مطالعه و اندیشه کردم، جرات و جسارت مطالعه و پژوهش در این باره نیز بیشتر شد.

چند اثری درباره معماری کتابخانه‌ها تالیف یا ترجمه شده‌اند، اما این کتاب تاکید بیشتری بر معماری فضای کتابخانه‌های عمومی، و جنبه‌های اجتماعی و روانی دارد. از قضا همین دعوت‌کنندگی، حس مکان، تعلق خاطر یا شخصی‌سازی، هماهنگی فضا و محیط با نیازهای روانی و اجتماعی کاربران، و توجه به سایر احساسات و عواطف در رفتارهای آموزشی و حرفه‌ای افراد و نهادهای مرتبط با کتاب، کتابخوانی، و یادگیری انواع مهارت‌های شناختی و حرفه‌ای از جمله مواردی است که مغفول مانده است.

اندیشه "نگارش" کتاب خاصی زمانی به ذهنم رسید که حسی زیبا در پایان روزی خسته‌کننده و با دل‌مشغول‌های روزمره تمام وجودم را به تدریج و ناخودآگاه تسخیر کرد. انگار آبی نرم و روان بر تن تشنه خاک و گیاه هم‌زمان در من نیز رسوخ کند. به خانه که رسیدم آزادی وجودم را بیشتر حس کردم؛ گل‌های رنگارنگ باغچه دو طرف حیاط، ابعاد بانشاط و پنهان شخصیتم را و ارزش مهربانی را ترغیب و تأیید می‌نمودند. در چنین شرایطی در اتاق، و روی میز کارم کتابی با عنوان «معماری شادمانی» نوشته آلن دوباتن، معمار برجسته سوئیسی نظرم را جلب کرد. و این جمله از او که مکان‌هایی هماهنگ با نغمه درونی‌مان حس خانه بودن را به ما القا می‌کنند. از نظر وی خانه صرفاً همان جای همیشگی نیست که اغلب با جامه‌ای راحت اقامت داریم. کافی است فضایی با نغمه درونی‌مان هم‌سو باشد تا آن را خانه بنامیم. از این رو، حتی کتابخانه، فرودگاه، باغچه یا رستورانی کوچک نیز می‌توانند خانه باشند.

دوباتن در پیوند میان انسان و ساختمان‌ها نیز می‌نویسد: «یکی از مهم‌ترین دلایل شادمانی و اندوه، محیط اطراف‌مان است که معمولاً به آن توجهی نمی‌شود، زیرا اجزا و عناصر ساختمان‌ها و فضایی که در آن محاصره شده است، هویت ما را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهند».

مرور کتاب معماری شادمانی، سخنان زنده یاد، دکتر عباس حرّی را در خاطرم زنده می‌کرد. دکتر حرّی از اساتید گرانمایه حوزه علوم اطلاعات و دانش‌شناسی در روزنامه آفرینش سال‌ها پیش به این نکته اشاره کرد که «همه چیز برای نخواندن

کتاب مهیاست». یکی از آنها از نظر ایشان، وضعیت نامناسب معماری ساختمان کتابخانه‌های عمومی بود.

به نظر می‌رسد که فضای کتابخانه برای کاربران، چه در کارکرد و چه وظایف، باید چیزی شبیه خانه باشد. زیرا محیط کتابخانه بین انسان و اندیشه‌هایش پیوند نامحسوس و ارزشمندی ایجاد می‌کند. این پیوند می‌تواند احساسات درونی ما را تحت تاثیر قرار دهد. و این راز پیوستگی کتابخانه و اجتماع است. اندیشه پرداختن به وضعیت معماری فضای کتابخانه‌های عمومی همواره یکی از دغدغه‌های ذهنی‌ام بود، و پرسش‌های زیادی در ذهنم مطرح بود: به‌راستی وظیفه و کارکرد اصلی فضای کتابخانه‌های عمومی چیست؟ نقطه وصل بین اهداف، وظایف، و کارکرد نهاد کتابخانه‌ها با محیط اجتماعی آنها چیست؟ شاید بهتر است این پرسش مطرح شود که چه چیزی سبب می‌شود کتابخانه‌ها نتوانند به اهداف، وظایف و کارکردهای اصلی‌شان برسند؟ چگونه همه اهداف، وظایف، و کارکردهای کتابخانه‌های عمومی در فضای فیزیکی و معماری آنها انعکاس می‌یابد؟ همین پرسش آخری است که اصل و اساس و یا به عبارت دیگر چشم‌انداز نویسنده برای نگاه به اهداف، وظایف و کارکرد کتابخانه‌ها شده است. جنبه‌های روانی و اجتماعی معماری و ساختمان کتابخانه‌های عمومی بیش از بقیه مورد تاکید بوده است. به عبارت دیگر، انسان و نیازهای زیستی و اجتماعی‌اش اصل و اساس قرار گرفته است؛ یعنی هدف اصلی همه انواع کتابخانه‌ها و بلکه هر نهاد اجتماعی؛ و متأسفانه پاشنه آشیل سیاست‌ها و رویکردهای نهادهای مرتبط با مدیریت کتابخانه‌ها و دیگر نهادهای اجتماعی در کشور، و در این مورد خاص انواع کتابخانه‌های عمومی (کودکان و نوجوانان، بزرگسالان، زندان‌ها، بیمارستان‌ها، و غیره).

برای پاسخ به این پرسش‌ها متون زیادی را مطالعه کردم. با اساتید معماری و دیگران نیز مشورت کردم. در همه موارد دریافتم که توجه به فضای فیزیکی و معماری کتابخانه‌های عمومی از مهم‌ترین، و در عین حال بحثی بسیار مغفول در متون و کار و حرفه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران است. از این رو، بسیار علاقه‌مند شدم تا درباره نقش معماری در بازطراحی فضای کتابخانه‌های عمومی و تامین بهداشت روانی و آسایش محیطی کاربران بیشتر بدانم، که از مولفه‌های اصلی در حوزه پاسخگویی فضای کتابخانه‌های عمومی نیز به‌شمار می‌رود. اندیشه جذاب‌سازی و داشتن تصویری نیکو از سیما، فیزیک، یا فضای فیزیکی کتابخانه‌های عمومی، و البته با توجه به انواع خدمات و کارکردهای آنها و نیز محیط یا فضای

بزرگ‌تر فیزیکی و اجتماعی از منظر بهداشت روانی کاربران در چندین سرفصل در ذهن ایجاد شد. و همین آغازی شد برای نوشتن این کتاب.

هر فصل به ترتیب به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد:

فصل اول به سیر تاریخی معماری کتابخانه‌های عمومی در ایران و جهان می‌پردازد. در این فصل مشخصاً به این پرسش پاسخ می‌دهد که فلسفه پیدایش کتابخانه‌های عمومی در ایران و جهان چیست؟ چرا و در پاسخ به چه نیازی این فضاها به وجود آمدند و چگونه معماری در کتابخانه‌های عمومی پا گرفت؟

محتوای این فصل دیدگاه نسبتاً جدیدی درباره چستی، چرایی و کارکرد کتابخانه‌های عمومی در اختیار شما قرار می‌دهد؛ تصویر جدیدی از فضای کتابخانه‌های عمومی در ذهن شکل می‌گیرد؛ نگاه شما به فضای کتابخانه‌های عمومی را تغییر خواهد داد، و فاصله چشم‌گیر بین فضاهای فعلی کتابخانه‌های عمومی با آنچه که باید باشند را به وضوح حس خواهید کرد.

در فصل دوم به چستی و چرایی معماری کتابخانه‌های عمومی، کارکرد اجتماعی و نقش این فضاها به عنوان فضایی در کنار خانه می‌پردازد. کلیاتی درباره مفهوم، نقش و کارکردهای معماری در فضای کتابخانه‌های عمومی نیز ارائه شده است. مطالب این فصل، بنیان نظری مورد نیاز برای مفاهیم و مصادیق معماری در فضای کتابخانه‌های عمومی را در اختیار شما قرار می‌دهد.

فصل سوم به مفهوم محیط و فضا، مولفه‌های محیطی و نقش فضاهای زیستی بر رفتار انسان و معیارهای موثر بر معماری و طراحی کتابخانه‌های عمومی پاسخ می‌دهد. همچنین، چگونگی تأثیر ناخودآگاهانه ساختمان، اجزا و محیط فیزیکی کتابخانه‌های عمومی بر الگوهای رفتاری انسان بحث خواهد شد.

در فصل چهارم به مفهوم بهداشت روانی و تأثیر معماری و فضا بر آن پرداخته می‌شود. همچنین، پاسخی به این پرسش است که چه مشخصه‌ها و الگوهایی شخصیت محیطی فضای کتابخانه‌های عمومی را شکل می‌دهند.

فصل پنجم به ویژگی‌های معماری فضای بیرونی و فضای داخلی کتابخانه‌های عمومی از منظر روان‌شناختی محیطی می‌پردازد و دیدگاه‌های مرتبط با چستی، چرایی و کارکرد این فضاها مطرح خواهد شد.

فصل ششم درباره استانداردهای طراحی و معماری ساختمان کتابخانه‌های عمومی است. این استانداردها مجموعه دسته‌بندی شده از استانداردهای موسسه ملی علوم

ساختمانی آمریکا^۱، استانداردها و راهنماهای کتابخانه‌های عمومی استرالیا، نیوساوت ولز^۲، استانداردهای ایفلا و الزامات تدوین شده توسط گروهی از مهندسان معماری و شهرسازی موسسه هسته طراحی و توسعه فضاهای فرهنگی تهران است که در قالب جدول در ابتدای هر ویژگی / المان ارائه شده است.

همه این فصل‌ها به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهند:

- معماری داخلی و بیرونی یک کتابخانه عمومی ایده‌آل شامل چه ویژگی‌هایی است؟

- اگر بخواهیم معماری داخلی و بیرونی کتابخانه‌های عمومی را متحول کنیم چه متغیرها و عناصری را باید مد نظر قرار دهیم؟

- متغیرهای معماری چه نقشی در تامین بهداشت روانی کاربران کتابخانه‌های عمومی دارند؟

- این عوامل چگونه بر بهداشت روانی کاربران تاثیر می‌گذارند و برای بهره‌برداری از این عوامل چه نکاتی باید مدنظر قرار گیرد؟

- برای پیاده‌سازی موفق هر متغیر، چه استاندارد و عواملی باید مد نظر قرار گیرد؟

پاسخ به پرسش‌های مرتبط با استاندارد به تأکیدی چیزهایی چون عناصر / المان‌ها، چارچوب، و شاخص‌های ارزیابی و سنجش، به‌سازی معماری و فضاهای داخلی و بیرونی کتابخانه‌های عمومی را پیش می‌کشد. مباحث دست اولی درباره نقش معماری در تامین بهداشت روانی کاربران کتابخانه‌های عمومی را برجسته می‌سازد. و به طور مشخص آموزه‌هایی است درباره این که چگونه شاخص‌های معماری موجب ارتقای نقش دعوت‌کنندگی و پاسخ فضای کتابخانه‌های عمومی به نیازهای محیطی و تامین بهداشت روانی کاربران می‌شود.

این اثر به یاری و راهنمایی اساتید گرامی‌ام جناب آقای دکتر محمدرضا وصفی و جناب آقای دکتر نادر نقشینه به ثمر رسید که با نقد و نظرهای ارزشمندشان، مسیر نوشتن را هموار کردند. همچنین، رهنمودهای ارزنده و درخور جناب آقای دکتر مهدی حجت نیز راه‌گشا بوده است. از راهنمایی‌های ارزنده و لطف ویژه سرکار خانم

دکتر مریم نظری و جناب آقای حمید محسنی مدیر نشر کتابدار نیز باید یاد شود. قدردان سرکار خانم دکتر مهرداد وزیرپور، مشاور وقت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، و سامان عزیزم نیز هستم.